

Een klein kunstje

De komende jaren zullen verdere bezuinigingen op de uitgaven van de publieke sector onvermijdelijk zijn. Uittalingen van sommige toonaangevende politici bevatten aanwijzingen dat de sociale uitkeringen en salarissen van het overheids personeel – vaak sluitpost in de periode 1983 – 1986 – bij nieuwe bezuinigingsronden in verhouding zullen worden ontzien. Voor de komende vier jaar zijn met name posten op de rijksbegroting slooprijp verklaard.

Eén uitgavencategorie ligt muurvast: de rente op de staatsschuld. Vervolgens kan worden overwogen om de overheidsaankopen van goederen en diensten te beperken. Het gaat hierbij echter om een relatief geringe uitgavencategorie, met een overwegend afgeleid karakter. Bovendien bestaat er in Den Haag politieke consensus dat de overheidsinvesteringen eerder omhoog moeten dan dat ze verder kunnen worden verlaagd. Even aannemende dat het trendbeleid voor de publieke salarissen in ere wordt hersteld dan kunnen de personeelsuitgaven van de publieke sector alleen dalen, indien tot een substantiële afslanking van het overheidsapparaat en tot een forse reductie van de personeelssterkte in de gesubsidieerde en gepremieerde sector (ziekenhuizen, welzijnswerk) zou worden besloten. Hoe men verder ook oordeelt over de wenselijkheid van deze beleidsoptie, effectuering daarvan zou vele jaren vergen en slechts zeer geleidelijk de beoogde bezuinigingen opleveren, omdat wachtgeld en reorganisatiekosten torenhoog zullen oplopen.

Als rentebetalingen, materiële bestedingen en personeelslasten op middellange termijn geen of weinig soelaas bieden, blijven de inkomens- en vermogensoverdrachten over. Aan het subsidie-zwerk ballen zich inderdaad donkere wolken samen. Minister De Koning, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, nam in een gerucht makende verkiezingstoespraak in 's-Gravenmoer de huursubsidie, studietoelagen en andere (inkomensafhankelijke) overdrachten reeds op de korrel. Dat is vanuit het oogpunt van de bewindsman gezien puur rationeel: hoe meer er in de komende kabinetsperiode op dit soort overdrachten wordt omgebogen, hoe minder zijn opvolger straks in de uitkeringsniveaus hoeft te snijden. Ook de kritiek op de WIR en andere vormen van financiële overheidssteun aan het bedrijfsleven zwelt aan. Het gaat de ondernemingen al enkele jaren voor de wind en lamme eenden die nu nog niet op de wieken zijn, verdienen het om de fabriekspoorten definitief te sluiten, luidt de veld winnende opvatting.

In de kunstsector – die voor ruim de

C.A. de Kam

helft drijft op de kurk van overheids subsidies – moet men de bui hebben zien aankomen. Hoe is het anders verklaarbaar dat in dezelfde maand waarin De Koning de overdrachten ten principale ter discussie stelde, de Stichting Economisch Onderzoek (SEO) van de Amsterdamse universiteit een in opdracht van de gemeente Amsterdam en de lokale Kamer van Koophandel vervaardigde studie publiceerde, waarin het belang van de professionele kunsten voor de hoofdstedelijke economie breed wordt uitgemeten? 1) De SEO concludeert dat de totale economische betekenis van de kunstsector – op basis van gegeneerde omzetten – in 1983 circa f. 1,25 mrd. beliep. De sector geeft in Amsterdam werk aan meer dan 12.000 personen, waarvan ruim de helft in loondienst werkzaam is. De sterke suggestie die van het onderzoek uitgaat is, dat een gesubsidieerde kip die zulke gouden eieren legt niet mag worden geslacht. En het werkte: de media schetterden de boodschap uit en Ed Nijpels, voorman van de kampioensclub der bezuinigers, citeerde de SEO-studie met een zekere gretigheid toen hij bij de opening van een expositie in Leiden inging op de (financiële) relatie tussen overheid en kunst.

Het economisch belang van een sector kan onder andere worden afgemeten aan de bijdrage van die sector aan het nationaal of regionaal inkomen dan wel aan de werkgelegenheid. De SEO berekent de (bruto) omzet van de bedrijfstak kunsten in Amsterdam op een half miljard gulden; dat bedrag wordt voor ruim 60% gedekt door subsidies, voor krap 40% door betalingen van afnemers. De bedrijfstak doet voor f. 150 mln. aanschaffingen en betaalt voor f. 200 mln. salarissen uit. Dat genereert omzet in andere sectoren. Van de bestedingen van buitenlandse toe-

risten brengt het SEO bovendien f. 400 mln. rechtstreeks in verband met de kunstsector (vooral musea). De betekenis van de bedrijfstak wordt vervolgens – in navolging van de aanpak in verschillende Amerikaanse studies – bepaald door de genoemde omzetbedragen bij elkaar op te tellen (= f. 1,25 mrd.).

Met zo'n manier van rekenen heb ik moeite. Ik schat de economische betekenis van de kunsten voor Amsterdam op slechts een kwart van het genoemde bedrag. Het ligt namelijk voor de hand om de bijdrage van de kunstensector aan de (Amsterdamse) economie op dezelfde manier te meten als die van elke andere bedrijfstak, door de *toegevoegde waarde* te bepalen. Daartoe dient de omzet (f. 500 mln.) te worden gecorrigeerd voor aanschaffingen in andere sectoren (f. 150 mln.). De toegevoegde waarde van de sector is dus hooguit f. 350 mln., dat is slechts iets meer dan de subsidie die de overheid aan de kunsten in Amsterdam verstrekt (f. 300 mln.). Verder is het m.i. onjuist om van de bestedingen die buitenlandse toeristen in andere bedrijfstakken (met name de horeca) doen, f. 400 mln. aan de kunsten toe te rekenen. Als er geen hotels en restaurants in Amsterdam waren, zouden er nauwelijks buitenlanders naar kunst komen kijken. Letterlijk voor hetzelfde geld kan de economische betekenis van de horeca voor de Amsterdamse economie worden opgekrikt, door bij voorbeeld de helft van de omzet van de bedrijfstak kunsten op te tellen bij de totale afzet van de sector horeca. Zo kunnen alle sectoren zich aan elkaar rijk rekenen! Daar wordt echter niemand wijzer van. Hetzelfde is van toepassing op het meetellen van f. 350 mln. 'binnenlandse' bestedingen (aankopen vanuit de kunstsector en uitbetaalde salarissen).

Finale con moto: leve de kunst! Laat de overheid al haar subsidies – ook die aan de kunsten – van tijd tot tijd kritisch heroverwegen door deze te toetsen aan de gangbare subsidiemotieven en aan het marginale nut dat de modale belastingbetaler voor de laatste subsidiegulden heeft opgeofferd. Laat beleidsmakers daarbij niet in de war raken door het SEO-rapport. Want door hun weergave van de onderzoeksresultaten hebben de media het grote publiek en politici een kunstje geflikt.

C.A. de Kam

1) S. Hietbrink, F. van Puffelen en J.A.M. Wesseling, *De economische betekenis van de professionele kunsten in Amsterdam*, Stichting voor Economisch Onderzoek van de Universiteit van Amsterdam, december 1985.